

Ruyt, J. Op. cit. – P. 15. **11.** De Ruyt J. Ibid. **12.** Quille G. The Lisbon Treaty and its Implications for CFSP/ESDP, Briefing Paper / G. Quille. – Brussels: Directorate-General for External Policies of the Union, Directorate B, Policy Department. – September 2009. – P. 10. **13.** Schmid M. The Deputisation of the High Representative/Vice-President of the Commission: Making the Impossible Job Work // EU Diplomacy Papers. – No. 2/2012. – P. 9. **14.** Dashwood A. Article 47 TEU and the relationship between first and second pillar competences // Law and Practice of EU External Relations: Salient Features of a Changing Landscape / Ed. by A. Dashwood, M. Maresceau. – Cambridge University Press, 2008. – P. 103. **15.** Фалалєєва Л. Особливості реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу / Л. Фалалєєва, Л. Давиденко // Вісник Академії адвокатури України. – К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2012. – С. 84. **16.** Piris J.-C. Op. cit. – P. 248. **17.** Wouters J., Coppens D., De Meester B. Op. cit. – P. 155; Broin P., Kaczyski P.M. Op. cit. – P. 143. **18.** Broin P., Kaczyski P.M. Op. cit. – P. 143-144. **19.** Piris J.-C. Op. cit. – P. 249. **20.** Schmid M. Op. cit. – P. 5.

УДК 343.326:316.485.26:341 (045)

I. М. ГРОМІВЧУК

ТЕРОРИСТИЧНА ЗАГРОЗА ЯК ПІДСТАВА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

На основі аналізу загальних міжнародно-правових засад обмеження прав та свобод людини показано, наскільки терористична загроза може бути підставою для такого обмеження.

Ключові слова: обмеження прав людини, терористична загроза.

Громівчук І. М. Террористическая угроза как основание ограничения прав и свобод человека в современном международном праве

На основании анализа общих международно-правовых начал ограничения прав и свобод человека показано, насколько террористическая угроза может быть основанием такого ограничения.

Ключевые слова: ограничение прав человека, террористическая угроза.

Hromivchuk Ivanna. Terrorist threat as a ground for restriction of human rights and freedoms in modern international law

On the basis of analysis of general international legal principles of human rights and freedoms' restriction it is showed, to what extend terrorist threat can serve as a ground for such a restriction.

Key words: human rights restriction, terrorist threat.

У сучасному міжнародному праві одним з основоположних принципів міжнародного права визнано принцип поваги прав людини, згідно з яким держави зобов'язані поважати права людини і основні свободи для всіх без розрізнення раси, статі, мови чи релігії, а також заохочувати ефективне здійснення громадянських, політичних, економічних, соціальних або культурних прав та свобод, які випливають із гідності.

В умовах сучасності справжнім випробуванням ідеї прав людини, загрозою

© ГРОМІВЧУК Іванна Михайлівна – аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету

концепції прав людини, яка лежить в основі створення ООН, є злочин тероризму. Зокрема, у п.17 Віденської декларації та Програми дій, прийнятих в 1993 р. на Всесвітній конференції з прав людини, визначено, що «акти, методи та практика тероризму у всіх його формах і виявах є діяльністю, яка направлена на знищення прав людини, основних свобод і демократії та створює загрозу територіальній цілісності і безпеці держав»¹. Спеціальний доповідач ООН, призначена для проведення всезагального дослідження питання тероризму і прав людини, К. Куфа зазначила, що «по суті, напевне, немає жодного права людини, на якому тероризм не відбивався б згубним чином»².

Оскільки кожна держава, згідно з нормами сучасного міжнародного права, зобов'язана захистити права кожного, хто знаходиться під її юрисдикцією, вона, відповідно, повинна вживати необхідних заходів, спрямованих на протидію тероризму. Більше того, як визначено Радою Безпеки у Резолюції 1456, «держави повинні забезпечити, щоб будь-які заходи, які вживаються з метою боротьби з тероризмом, відповідали всім їх зобов'язанням за міжнародним правом і їм слід вжити таких заходів відповідно до міжнародного права, зокрема відповідно до міжнародного права прав людини, міжнародного біженського права і міжнародного гуманітарного права»³.

Нині, проте, є сумніви щодо того, чи виконується це зобов'язання, тому що більшість держав, які прагнули виконати свої антитерористичні зобов'язання, пішли шляхом пришвидшеного прийняття законодавчих та практичних заходів, які досить часто мали негативні наслідки для громадянських свобод та основних прав людини. Як вказує німецький вчений А. Петер-Алексіс, «останнім часом дедалі частіше у міркуваннях про безпеку пропагується ідея принесення фундаментальних прав і свобод людини у жертву в ім'я викорінення тероризму»⁴. Справді, тенденції розвитку антитерористичного законодавства більшості держав світу (Великобританії, Індії, Іспанії, Італії, Канади, ФРН, ПАР, Російської Федерації, США, Туреччини, Франції, Японії та багатьох ін.) свідчать про прагнення цих держав на законодавчому рівні обмежити деякі з конституційних прав та свобод людини і громадянина з одночасним розширенням прав спеціальних служб і правоохоронних органів заради досягнення певних результатів у боротьбі з тероризмом. Увагу на зазначену проблему звертають В.Ф. Антипенко, Н.А. Зелінська, В.Н. Кубальський, В.Я. Настюк, С.В. Пчелінцев та багато ін. У зв'язку з визначеною загрозою дотримання прав людини в умовах боротьби з тероризмом об'єктивно виникає питання про межі, які держави не повинні переступати у такій боротьбі.

Загалом, у міжнародному праві прав людини надзвичайно вагомою для реалізації принципу ефективності норм права є достатньо жорстка регламентація умов, на яких державам-учасникам дозволяється обмежувати дію певних норм чи відступати від них. За визначенням С.В. Пчелінцева, обмеження прав і свобод громадян являє собою «призупинення дії деяких прав і свобод як виключний захід тимчасового характеру, який застосовується у вигляді законодавчо встановлених обмежень і заборон скоєння певних дій, введення додаткових обов'язків і який виражається у скороченні (звуженні) загального обсягу прав і свобод громадян, які зачіпають їх статус»⁵.

На жаль, проблема обмеження прав людини в умовах боротьби з тероризмом, незважаючи на свою актуальність, не знайшла своєї достатньої наукової розробки. Загалом, у науковій літературі висловлюються різні точки зору щодо необхід-

ності обмеження прав та свобод людини у зв'язку із зростанням терористичної загрози. Одні вважають, що права людини і громадянина є найвищою цінністю і ними жертвувати не можна, а інші (наприклад, Б. Нетаньяху, Р. Джексон) дотримуються думки, що в більшості сучасних демократій настає «момент істини», коли стає зрозуміло, що безумовна охорона свобод громадянина заважає захисту життя і свобод громадян, і тоді уряди вирішують вжити активних заходів проти сил, що являють собою загрозу для суспільства»⁶. Загалом же, переважна більшість як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців у принципі не заперечують необхідності обмеження деяких прав і свобод в умовах боротьби з тероризмом. Але водночас ідеться про відповідність обмежень прав людини ступеню загроз, що виходять від тероризму⁷. Зокрема, професор В.В. Лапасава зазначає, що «загроза тероризму може стати достатньою підставою для такого обмеження», проте, з іншого боку, «не будь-яка загроза тероризму може слугувати підставою для обмеження основних прав, не всі права можуть бути при цьому обмежені, а можливі обмеження повинні здійснюватися в певних межах і мати тимчасовий характер»⁸.

Звертаючись, власне, до постулатів міжнародного права прав людини, слід зазначити, що воно передбачає досить гнучкі інструменти, які покликані дати державам можливість гнучко діяти у надзвичайних обставинах і водночас виконувати свої міжнародні правозахисні зобов'язання. Під цими інструментами маємо на увазі: а) можливість обмеження певних прав і б) відступ від окремих правозахисних положень при деяких надзвичайних обставинах.

Звертаючись до першого інструменту, слід зазначити, що міжнародні правозахисні конвенції передбачають, що держави можуть на законних підставах обмежити можливість користування рядом прав. Проте задля виконання своїх правозахисних зобов'язань держави повинні дотримуватися ряду вимог при таких обмеженнях⁹. Наряду з повагою принципів рівності та недискримінації такі обмеження повинні відповідати трьом критеріям.

По-перше, вони мають бути прописані або дозволені законом (принцип законності)¹⁰. Для того, щоб закон міг «прописувати»: а) закон повинен бути достатньо доступним, для того, щоб люди розуміли, як він обмежує їх права; б) закон повинен бути сформульований досить чітко, щоб люди могли регулювати свою поведінку¹¹. І окрім того, як визначено ст. 15 Міжнародного пакту про громадянські та культурні права, жодний припис у кримінальному законодавстві не повинен мати зворотної сили. Держави нині намагаються приймати цільові антитерористичні закони, однак більшість із них критикується за надто широкі та розпливчасті положення. Зокрема, Комітет з прав людини прийшов до висновку, що нечіткі визначення, які містяться в деяких законодавчих і нормативно-правових актах у сфері боротьби з тероризмом, «суперечать принципу законності в різних аспектах внаслідок нечіткого формулювання положень»¹². По-друге, будь-яке з таких обмежень повинно переслідувати одну чи декілька законних цілей. Це можуть бути вимоги національної безпеки, підтримання громадського порядку, охорони здоров'я і моралі населення чи захисту прав і свобод інших осіб. На жаль, тут доводиться констатувати, що важлива мета боротьби з тероризмом часто використовується як привід для розширення повноважень держав у інших галузях, тому дуже важливо, щоб «злочини, які визнані такими відповідно до законодавства про боротьбу з тероризмом, а також будь-які пов'язані з цим повноваження в галузі розслідування чи судового переслідування, не виходили за рамки боротьби з тероризмом»¹³. І по-третє, такі обмеження повинні бути необхідними та пропорційни-

ми в демократичному суспільстві, не повинні в жодному разі підривати демократичне функціонування суспільства. Зважаючи на жорстокість тероризму та терористичних актів, у жодного суспільства немає сумнівів, що боротьба з цим злочинним є важливим завданням, яке, в принципі, виправдовує обмеження окремих прав. Проте у разі обмеження якогось права повинна існувати необхідність у досягненні конкретної антитерористичної мети¹⁴. Для визначення важливості мети корисно оцінити, як той чи інший антитерористичний захід співвідноситься з протидією реальній чи потенційній загрозі терористичних актів проти держави. На нашу думку, ця пропорційність іноді ігнорується.

Щодо другого інструменту, то, згідно із сучасним міжнародним правом, у деяких випадках, наприклад, у разі надзвичайного стану в державі, при якому життя нації знаходиться під загрозою, держави можуть не тільки обмежувати дію окремих правозахисних положень, а й відступати від них. Зокрема, ст.4 Міжнародного пакту про громадянські та культурні права викладає формальні та суттєві вимоги, які держава-учасниця повинна виконати для того, щоб на законних підставах відступити від деяких зобов'язань, визначених у Пакті (такі само положення містяться у ст. 15 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, ст. 29 Загальної Декларації прав людини та ст. 27 Американської Конвенції про захист прав людини). Введення надзвичайного стану повинно бути винятковим, тимчасовим заходом, до якого можна вдатися лише тоді, коли існує реальна загроза існуванню нації. Виникає питання, що мається на увазі під «надзвичайним станом у державі, при якому життя нації знаходиться під загрозою»? У зауваженні № 29 Комітет з прав людини вказав, що такий надзвичайний стан повинен мати виключний характер. Окрім того, не всі потрясіння чи катастрофи є такими. Звертаючись до практики Європейського Суду з прав людини, слід сказати, що він виділив чотири критерії, які дозволяють віднести ту чи іншу ситуацію до «надзвичайного стану у державі, при якому життя нації знаходиться під загрозою». По-перше, кризова чи надзвичайна ситуація повинна бути реальною або неминучою. По-друге, надзвичайний стан повинен мати виключний характер, при якому «звичайних» заходів недостатньо. По-третє, надзвичайний стан повинен загрожувати подальшому організованому життю суспільства, і, по-четверте, він повинен відбиватися на житті населення держави, яка вживає таких заходів. Щодо останнього критерію, то спершу Суд наполягав, що надзвичайний стан повинен відбиватися на житті всього населення, однак згодом Суд погодився, що такий стан у час свого існування може серйозно зачіпати лише частину населення¹⁵.

Розглянуто це питання і в Сиракузьких принципах про положення, які стосуються обмеження та зменшення («умалення») прав у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, згідно з якими загрозою для життя нації є така загроза, яка: по-перше, зачіпає все населення, а також всю або частину території і, по-друге, загрожуює фізичній безпеці населення, політичній незалежності чи територіальній цілісності держави або існуванню чи нормальному функціонуванню установ, життєво необхідних для забезпечення захисту прав, визнаних Пактом¹⁶. Важливим аспектом цього питання є також тимчасовий характер відступів і зобов'язання держав відновити попередній стан у найкоротший термін, адже згідно з п. 1 ст. 4 Пакту заходи у відступ від своїх зобов'язань можуть вживатися «лише тією мірою, якою це вимагається гостротою стану». Комітет з прав людини заявив, що основною метою держави, яка відступає від деяких правоза-

хисних положень, повинно бути відновлення нормальних умов, коли може бути знову забезпечено всебічне дотримання положень Пакту. Окрім того, згідно з п. 1 ст. 4 будь-які відступи від прав не повинні тягнути за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження. Також дуже важливо, що у п. 1 ст. 5 уточнюється, що ніщо у даному Пакті не може тлумачитися як право вчиняти які б то не були дії, направлені на знищення будь-яких передбачених у ньому прав чи свобод.

Екстраполюючи ці положення на протидію тероризму, вважаємо, що, перше, оцінка того, чи створюють терористичні акти або загроза терористичних актів надзвичайний стан, повинна здійснюватися на індивідуальній основі, а подруге, одна лише наявність терористичної загрози навряд чи являє собою «надзвичайний стан у державі». Справа в тому, що згідно з п. 54 Сиракузьких принципів, принцип суворості необхідності застосовується об'єктивним чином, тобто кожен захід повинен бути направлений на протидію фактичній, явній, існуючій та такій, що насувається, небезпеці й не може вводитися лише через побоювання виникнення потенційної небезпеки. У зв'язку з цим виникає питання, наскільки держави діють в рамках міжнародно-правових стандартів захисту прав людини, приймаючи закони, які значно обмежують права та свободи їх населення, яке здебільшого може не мати жодного відношення до терористичної діяльності. Тут може йтися про спробу деяких держав встановити контроль за своїми громадянами під приводом боротьби з тероризмом, що є надзвичайно серйозним порушенням їх правозахисних зобов'язань.

Слід також згадати і про те, що міжнародне право передбачає наявність і таких прав, відступ від яких не допускається навіть у період надзвичайного стану. Зокрема, п. 2 ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права до числа таких прав відносить право на життя (ст. 6), заборону піддавати когось катуванням чи жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню або покаранню (ст. 7), заборону рабства, работоргівлі та підневільного стану (пункти 1, 2 ст. 8), заборону позбавляти свободи за невиконання якогось договірною зобов'язання (ст. 11), заборону відміни принципу, згідно з яким кримінальний закон не має зворотної сили (ст. 15) та право кожного на свободу думки, совісті і релігії (ст. 18). Окрім того, у своєму зауваженні загального порядку №29 Комітет з прав людини також підкреслив, що положення Пакту, які стосуються процесуальних гарантій, не можуть за жодних обставин бути об'єктом заходів на обхід захисту прав, які не допускають відступу. Важливість процесуальних норм підкреслюється і в регіональних правозахисних документах. Якщо звернутися до контртерористичної діяльності на сучасному етапі, то можна навести безліч прикладів порушення цих абсолютних прав (створення таємних в'язниць, так званих «чорних об'єктів», «ескадрони смерті», практика позасудового фізичного знищення терористів, віддання наказу «вести вогонь на ураження», точкові ліквідації тощо).

Отже, як бачимо, велика небезпека тероризму вимагає від держав адекватних дій у відповідь. Міжнародне право, вимагаючи, щоб такі дії знаходилися виключно у рамках права, передбачає досить ефективні механізми пошуку розумного балансу між суспільною необхідністю та інтересами носія цих прав. До допустимих законних підстав обмеження реалізації певних прав можуть належати міркування національної та суспільної безпеки, публічного порядку, охорони здоров'я, суспільної моралі і захисту прав та свобод інших людей. У випадках, пов'язаних

з терористичними загрозами, найбільш імовірними підставами для вжиття заходів, які обмежують певні права, є міркування громадської і /або національної безпеки. Проте на практиці виникають певні труднощі, пов'язані з оцінкою прав держав відступати від універсально визнаних норм в галузі прав людини і питанням про те, чи виправдовують окремі акти тероризму подібний відступ. Вважаємо, що в певних випадках терористичне насильство може передбачати певні (обов'язково обмежені у просторі та часі) обмеження чи відступи від деяких прав та свобод людини (коли є суворі необхідність). Втім тут є два великих заперечення: по-перше, у жодному випадку обмеження не повинні мати місце у тотальних масштабах по всій території держави, зачіпаючи права практично всіх громадян держави, як це було зроблено Патріотичним актом США 2001 р.; і по-друге, практика порушень абсолютних та процесуальних прав людини не повинна мати місця за жодних обставин, незалежно від рівня терористичної загрози. Терористичні акти, проти яких спрямовані антитерористичні положення, не несуть у собі того рівня загрози, який дозволяв би вживати тих заходів, яких вживають держави сьогодні з превентивними та каральними цілями. У протилежному разі, може йтися про масштабні порушення державами прав та свобод людини під приводом боротьби з тероризмом, які сильно йдуть врозріз з міжнародно-правовими зобов'язаннями держав і відповідальність за які ніхто не несе.

1. *Венская Декларация и Программа действий*, принята 25 июня 1993 года Всемирной конференцией по правам человека. – Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1995. – С.28. 2. *Каллиопа К. Куфа* Конкретные вопросы в области прав человека: новые приоритеты, в частности терроризм и контртерроризм / К.К.Куфа // Международное право — International Law. – 2004. – № 3. – С. 15. 3. *Резолюция 1456 (2003)*, принята Советом Безопасности на его 4688-м заседании 20 января 2003 года. Документ ООН S/RES/1456 (2003), п.6. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=S/RES/1456%28_2003%29. 4. *Петер-Алексис А.* Забута свобода: Принципы криминального права в европейской дискуссии про безпеку: монографія / переклад з німецької мови та передмова Г.Г. Мошака / Петер-Алексис А. – Одеса: Астропринт, 2006. – С.34. 5. *Пчелинцев С.В.* Новое законодательство о противодействии терроризму и ограничения прав и свобод граждан / С.В. Пчелинцев // Журнал российского права. – 2006. – №5 – С.40. 6. *Беньямин Нетаньяху.* Война с терроризмом: как демократии могут нанести поражение сети международного терроризма / пер. с англ. / Нетаньяху Б. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – С.68. 7. *Настюк В.Я.* Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму: монографія / Настюк В.Я. – К.: НКЦ, 2008. – С. 70. 8. *Лапаева В.В.* Конституция РФ об основаниях и пределах ограничения прав и свобод человека и гражданина / В.В. Лапаева // Законодательство и экономика.– 2005. – №1. – С.13. 9. *Замечания общего порядка № 31* Комитета по правам человека – Характер общего юридического обязательства, налагаемого на государства-участники Пакта, 2004 г., п.6. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www2.ohchr.org/english/bodies/icm-mc/docs/8th/HRI.GEN.1.Rev9_ru.pdf; 10. *Замечания общего порядка № 29* – Статья 4 (отступления от обязательств в связи с чрезвычайным положением), 2001 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www2.ohchr.org/english/bodies/icm-mc/docs/8th/HRI.GEN.1.Rev9_ru.pdf. 11. *European Court of Human Rights in Sunday Times v. United Kingdom (Application N 6538/74)*, Judgement of 26 April 1979, para. 49. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57584#%22itemid%22:\[%22001-57584%22\]](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57584#%22itemid%22:[%22001-57584%22]). 12. *Заключительные замечания Комитета по правам человека:* Израиль, документ ССРР/СО/78/ISR от 21 августа 2003, п.14 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/2E5A21A17AEB0C028>

5256D7F004F4D61. 13. *Поощрение* и защита прав человека. Доклад Специального докладчика по вопросу о поощрении и защите прав человека и основных свобод в условиях борьбы с терроризмом Мартина Шейнина. Документ ООН E/CN.4/2006/98, п. 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=E/CN.4/2006/98>. 14. *Report on terrorism and human rights of Inter-American Commission on Human Rights*, Документ ОАД ОЕА/Ser.L/V/II.116, Doc.5 rev. 1 corr., 22 October 2002, paras. 51, 55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cidh.org/Terrorism/Eng/toc.htm>. 15. *European Court of Human Rights in Lawless v. Ireland (No 3)* (Application N° 332/57), Judgement of 1 July 1961, para. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://echr.ketse.com/doc/332.57-en-19610701/view/>. 16. *Сиракузские* принципы толкования ограничений и отступлений от положений Международного Пакта о гражданских и политических правах. Документ ООН E/CN.4/1985/4, Приложение (1985), п.39-41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legislationline.org/ru/documents/action/porup/id/14624>

УДК 341.12

Є. І. РИБИНСЬКИЙ

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З БОРЬБИ ІЗ ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ ГРОШЕЙ

Аналізується діяльність міжнародних організацій з боротьби із відмиванням брудних грошей та доведено, що саме діяльність ООН є найвпливовішою у боротьбі з цим явищем.

Ключові слова: міжнародні організації, відмивання брудних грошей, організація ООН.

Рыбинский Е.И. Деятельность международных организаций по борьбе с отмыванием грязных денег

Анализируется деятельность международных организаций по борьбе с отмыванием денег и доказывается, что именно деятельность ООН является самой влиятельной в борьбе с данным явлением.

Ключевые слова: международные организации, отмывание денег, организация ООН.

Rybinskiy Evgeniy. The activity of international organizations to fight against the legalization of funds

The issue considers international organizations to fight against the legalization of funds and it was proved that the activity of UNO organization is the most influential in a fight of such phenomenon.

Key words: international organizations, the legalization of funds, the UNO organization.

Сучасний розвиток у галузі економіки особливо виділяє фінансову співпрацю різних учасників. Рівень фінансового співробітництва, без сумніву попри його позитивний вплив на економіку, має і побічну сторону – це протиправність і використання фінансових ресурсів. Минуле століття дало поширення в кількісному та географічному плані нового виду злочинних діянь – легалізація доходів (відми-